

AKADEMİK

Sayfalar

Cilt: 7 Sayı: 36 • 28 KASIM 2007 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: M. Ali UZ - Ali IŞIK • maliuz@merhabagazetesi.com.tr • aliisik@merhabagazetesi.com.tr

Merhaba
Gazetesi'nin
okurlarına
armağanıdır.
Çarşamba
günleri
yayımlanır.

TATİL YAZILARI: 5

DÜNÜMÜZÜ UNUTUYOR MUYUZ?

Başlıktaki soruya, “Evet, unutuyoruz.” cevabını da verebiliriz; “Hayır, unutmuyoruz, ama unutturuluyoruz.” diye de cevap verebiliriz. İki de birbirinden tehlikeli olan iki cevap. Unutuyorsak kabahatli biziz, eğer birileri unutturuyorsa, karşı kOymadığımız için suçlu yine biziz. Toplumumuz, gününü yaşamayan, yarınını merak eden ama dününü asla merak etmeyen bir umursamazlığa yönlendirildi. Dedesinin adını bilmeyen, “Nerelisin?” sorusuna “Filanlıyım.” deyip ardından da 20 yaşına geldiği hâlde hâlâ filan’a gidemeyen gencin umursamazlığı için ne diyebilir ki? Bari filanlıyım diyeceğine yaşamakta olduğu yerin adını verse de kurtulsa!..

Sözü Konya’mıza getireceğim. Evet, biz Konyalılar dünümüzü yeterince biliyor muyuz? Bilmiyorsak küçük çabalar sarf ediyor muyuz? Ne gezer, hepimizde “gelecek merakı” almış başını gidiyor; tutabilene aşk olsun. Biz elbette kimsenin geleceğinin peşinden koşmasını yadırgamıyoruz, ancak onun sadakasını verircesine dününü de öğrenmeye veya hatırlatmaya çalışsa.

Yıllardan beri çeşitli gazetelerimizde, bizlere dünümüzü armağan etmeye çalışan arkadaşlarımıza elbette teşekkür edeceğiz. *Yeni Konya*, *Yeni Meram* ve *Yeni Gazete*’deki “Kırk Ambar”larıyla bir öncülüğe imza atan Mehmet Gündoğdu’nun bu çıkışı elbette unutulmayacaktır. Gazetemizin “Akademik Sayfalar”larında Konya’nın ve yazarlarının kahrını çeken Mehmet Ali Uz, *Konya Postası*’nda başlattığı ‘Akademik Sayfa’da, Konya’nın dününe dair neler kazandırmadı ki... Daha sonra merhum Yalçın Dikilitaş’ın *Yeni Gazete*’de başlatıp *Konya Posta*’nda sürdürdüğü, “Cönk” ve “Tarih ve Kültürüyle Konya” bizleri Konya’mıza bir daha bağlamadı mıydı? Ve elinizdeki sayfalar neyin ekidir ve kimin 75 yaşının sevabının teridir? *Merhaba* ve Mehmet Ali Uz bu işi iyice benimsediler; galiba gelecekteki güzel çalışmalar *Merhaba*’nın sayfaları açılmadan gerçek güzelliğini yakalayamayacaktır. Farklı bir çizgiyle, âdeta bir ‘Prof. Dr. Mustafa Özcan’ eki gibi ayakta duran *Anadolu’da Manşet*’in *Kültür ve Sanat* sayfaları, merhum Yalçın Dikilitaş ve Reyhan Sur’un emekleriyle başlamıştı galiba. Bütün gazetelere, bütün sorumlularına ve gazete sahiplerine teşekkür ediyoruz.

Ağabeyim Hasan Sakaoğlu (1923) her gün iki İstanbul gazetesine ek olarak hangi günlük Konya gazetesini alır, biliyor musunuz? Nerden bileceksiniz ki, onca gazeteden hangisinin olduğunu... *Yeni Konya*, *Yeni Meram*, *Konya Postası*, *Merhaba*, *Anadolu’da Manşet*, *Hakimiyet*, *Memleket*... Eksişimiz yoksa yedi gazete... Ağabeyim *Yeni Meram*’ı alır. Niye mi? Çünkü o gazete her gün 40-50 yıl önceki sayılarından birinin ilk sayfasını verir de ondan... Böylece o 84 ya-

**Prof. Dr.
Saim
SAKAOĞLU**

şının güzelliğiyle dününü hatırlamak istemektedir. Sevgili kardeşim Mustafa Yalçın Bahçıvan'a (yılda bir defa bile karşılaşmamış olsak bile) sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunuyorum..

İki yıl kadar önce *Yeni Konya* da böyle bir hayırlı işe soyunmuştu. Yani onlar da ilk sayılarından başlayarak bazı sayfaları aynen veriyorlardı. Ben de o sayfalardan birini, 24 Temmuz 2005 Pazar gününün son sayfasını kesip saklamıştım. Tabii şimdiki gazetelerin sıkı okuyucuları "son sayfa" deyince hemen "spor sayfası" olarak algılayıvermişlerdir. Hayır, o yıllarda son sayfalar adam gibi reklam ve ilan sayfasıydı. Spor haberleri ise birinci sayfada küçük bir yere sığdırılır, devam sayfasında ise haberin geri kalan kısımları verilir. Ne yazık ki bu son sayfanın gerçek tarihi kayıtlı değil. Sayfanın tepesinde, "Geçmişten Günümüze Nostaljik Reklamlar" başlığı yer alıyor. Acaba 'nostaljik reklamlar' nelermiş? (Bu tür nostaljik reklamları 1923'e kadar indirmek isterseniz şu yazımıza bakabilirsiniz: Cumhuriyetten Günümüze Konya'da İşyeri Adları", *Türk Dili*, 86 (622), Ekim 2003, 410-420. *Yeni Konya*'nın bu sayfayı düzenlediği tarihte bu işe emek verenler kimledir? Hüseyin Oğuz, merhum komşum İbrahim Sur ve eşleri Reyhan Sur... Herhâlde hepsinin emeği olmalı... Onlara da teşekkür ediyor ve İbrahim kardeşime de rahmet diliyorum.

Gelelim sayfaya... Sayfa bir günün gazetesinden mi alınmış, farklı günlerin gazetelerinde alınıp da düzenlenmiş mi, bilemiyorum. Kocaman sayfada sadece sekiz tane reklam var. O yıllarda tam sayfa reklam verme modası var mıydı ki? Hem böyle bir reklamı kim, hangi şirket verebilecek ki?

Sizleri meraklandırmadan hemen bu sekiz reklamın nelerle ilgili olduğunu sıralıyiveririm: 1. Austin Kamyonu, 2 Develi lastikleri, 3. English Electric buzdolabı, 4. İlgınlı bir şirketin taşıma duyurusu, 5. Sabite Tur konseri, 6. T. C. Ziraat Bankası ikramiye listesi, 7. Şehir Lokalinin eğlence programı.

Şu reklamların verilmiş sebeplerine bir bakalım hele... Durup dururken bu reklamlar niye verilmiş acaba?

"Austin acentası" sahibi Mustafa Kirişçi vermiş bu reklamı. Adres, İstanbul Cad. Nu. 1. Neresi acaba? Melike Hatun Kadınlar Pazarı'nın oralarda bir yer olmalı!... Ama ben öyle bir yeri hatırlamıyorum. Yoksa numaralar İstanbul Caddesi Fatih Çarşısı'ndan mı başlıyordu 57 yıl önce? Reklamın en can alıcı cümlesi, en tepesinde yer alıyor: "Nakliyeciliğin, rekabet kabul etmeyen yegâne vasıtası." Tabii reklamın cazip hâle gelmesi için başka şeylerin de söylenmesi gerekir. İşte onlar: "Az masraf, Çok iş, Sürat, Emniyet." Reklamın tam ortasında da "5 Tonluk 1950 Modeli"nin bir de fotoğrafı var. "Buyurun, alın" der gibi. Dedeleriniz hatırlayacaktır; o yıllarda Konya'dan nereye otobüs seferi vardı ki? Üç büyüklerin fanatikleri, pazar sabahı kamyonlarla Ankara'ya gider, takımlarını izledikten sonra yine kamyonlarla, gece yarısına doğru evlerine dönerlerdi. Şimdi o takımlar Konya'ya geliyor; ayrıca bazılarımız da uçakla İstanbul'a, sırf maç için, gidip gelmiyor muyuz? Dedelerimiz daha cefakâr mı!

İkinci reklamımızda 11 kelime ve bir sayı var.. Amblemdede de iki kelimenin olduğunu ekleyelim. Biraz önce "Develi Lastikleri" demiştim. Sakın ola ki 'Pirelli' ile karıştırılmasın. Bu reklamlardan birkaç yıl sonra ülkenin içine düşeceği ekonomik çalkantı sebebiyle, *Tursil*'in yokluğu *Dursim*, *Nursim* gibi markalarla giderilecekti. Yemen ve Brezilya veresiye kahve vermediği için de tiryakiler, *Kallavi*, *Tiryaki* vb. kahveleriyle (!) nefislerine gem vurmaya çalışacaklardı. Ya *Develi Lastikleri*?... Tabii yeni yetmelerin aklına ayakkabı niyetine giyilen lastikler gelmeyecek ki... Bir *Gislaved* (t?) vardı; iyi markaydı. Bizim köylümüz ona *Cızlavık* derdi. Hatta onun boşluğunu dolduran markalardan biri de *Cızlavet* olabilir. *Develi Lastikleri* de onlardan olabilir mi?

Reklam şöyle: "Emsalinden Üstündür /Sağlam. Zarfi / Mustafa Ertekin / Dedeler İşhanı İçi No. 8 / Konya." Yuvarlak olan amblemin üst tarafında mar-

ka, alt tarafında da şehrimizin adı yazılı. Elbette ortada da bir devenin olması gerekmez mi? Çemberin dışında da, üste üç adet lastik yer alıyor.

Meram Yeni Yol'dan giderken bazı yolcular "Münasip bir yer" veya "Uygun bir yer" derken ilk önemli dört yol ağzında inmek isteyen bazı güngörmüş hemşehrilerimiz "Lastik Durağı'nda inecek var." diye seslenirler. Bazı yeni yetmeler, "Lastik Durağı da neresiymiş?" diyebilirler. Efendim, Yeni Yolu, Sivaslı Ali Kemali Caddesi'nin kesip Beyşehir Yoluna yöneldiği, bir köşesinde çiçekçinin bulunduğu bölge 'Lastik Durağı'dır. Çünkü, daha 40-45 yıl öncesine kadar, belki de o kadar bile olmamıştır, Yeni Yol'un üzerinde lastik ayakkabısı imal eden iş yerleri vardı. Sayılarını hatırlamıyorum. Bu satırları okuyacak olanlar buna yardımcı olsunlar. Özellikle avukat Özgen Küçükkoner Ağabeyimizin bürosunda bulunan İsmail Efendi'den yardım istiyorum. Gazeteci dost İhsan Kayseri de tam orada oturuyor. Acaba bir de bunları araştırırsak mı, nasıl olur?

Lastik denilince aklımıza elbette mes kelimesi de gelecektir. Çaprazlı mes lastikle ortaokula gittiğim günleri unutacak kadar nankör değilim. Bir de, çaprazların birbirine takılıp da yere düşmeleri mi unutamıyorum.

Üçüncü reklam, The English Electric buzdolabıyla ilgilidir. Kapağı açılı, alt tarafı âdeta bir dolap gibi kapalı olan çizim reklamın yarısını kaplamış gibidir. Her hâllerile İngiliz oldukları anlaşılan bir anne ile kızı da çizimi tamamlıyor. Nerden mi alacaksınız? İşte tam adresleri: "Konyada Doç acantası ve yeikitabevinden temin edilir." Yazım aynen böyle. Kamyondaki "acenta" burada "acanta" oluvermiş. Bu reklamın aslı İstanbul'dan gönderilmiş olmalı; sadece farklı harflerle basılan satış adresi Konya'da eklenivermiş. Reklamda büyüteçle dahi okuyamadığımız küçücük yazılar var; bunu sayfayı düzenleyen yeni "Yeni Konyacılar" yapmış olmalı. İşte size dili açısıyla da dikkat çekecek tanıtma cümleleri: "Büyükükte, güzellikte, ucuzlukta ve yegâne meziyetlerinden olan sessiz çalışmasında emsallerine faik olduğunu siz de takdir buyuracaksınız."

"Yegâne meziyetler" ne demek ki? "Yegâne" tek demek değil miydi? Sonra bu "Doç acantası" bugün nerede? (Demek ki Dodge markası reklama girince Doç oluveriyor. İyi ki noktası yok; yoksa doçent anlaşılacak.) Ya yanlış yazılan "yenikitabevi" nereye gitti? Önce yerini değiştirdi, sonra da "tarihi adlar" arasındaki yerini aldı.

Bugün bazı öğretmenler, günü birlik olarak; Çumra, Karapınar, Ereğli, Kadınhanı, Sarayönü, Ilgın gibi ilçelerimize gidip gelmektedir. Acaba vaktiyle öyle miydi? Yol var mıydı ki? Dördüncü reklamda taksit niyetine bir kamyone-tin ön bölümü konulmuş. Üstünde de, "Sayın Yurttaşlara Müjde" deniliyor. Fotoğrafın altında ise müjde açıklığa kavuşturuluyor. Meğer merkezi Ilgın'da olan bir seyahat / ulaşım şirketi. "Kaptı kaçtı" seferlerine başlamış. Her gün dokuzda, Ilgın'dan Konya ve Akşehir'e, saat onda da Konya ve Akşehir'den Ilgın'a seferler konulmuş. Hareket yerlerini merak mı ettiniz? Sakın ola ki Eski Garaj filan demeyin. Orası çok daha sonra yapıлып faaliyete geçti. Konya'dan gidecek olanlar Dedeler ve Zencirli Hanlardan, Akşehir'dekiler ise Ali Doğan Hanı'ndan yola çıkacaklar! Peki, bu hanlar neredeydi? Şimdi varlar mı? Olanında ne iş yapılıyor, olmayanın yerinde neler var? Hükümet Meydanı'ndan sarraflara doğru, adıyla sanyla Tevfikiye Caddesi'ne yönelirseniz sağınızda Akbank kalacaktır. Eskiler hatırlayacaklar, orası, Saray Otel'i'nin girişi idi. Ya önceleri hangi han idi? Dedeler mi, Zencirli mi?

Bir şey daha: Bu "kaptı kaçtı"lar Ilgın'ın neresinden hareket edecek acaba? Bir de fiyatları yazsalar ya!

Ve karşınızda Sabite Tur. Evet, bir zamanların ipek sesli şarkıcısı Sabite Tur (sonradan bir de Gülerman eklendi.). Kocaman bir reklam... Üçte birine yakını hanımefendiye ayrılmış. Henüz ilimize gelmemiş, ancak can sıkıcı tv ka-

nallarının atası olan “Pek Yakında” müjdeleriyle geleceği bildiriliyor. En alta “Konserlerine başlıyor” denildiğine göre bir süre şehrimizde kalacak olmalı. Konserlerin icra yeri “B. Halk Sineması” ki B.’nin belediye olduğunu hatırlatmak bize düşsün. Sanatkârimız, “Ankara Radyosu Yükses Ses Sanatkârı.” diye tanıtılıyor. Yeri gelmişken saz arkadaşlarını da sayıverelim: Keman: Cevdet Çağla, Ud: Cevdet Kozanoğlu, Klarnet: Salih Orak. Hepsi Ankara Radyosu’nun usta icracıları.

Sabite Hanım’ın sesini pek beğenirdim, bir de Saime Sinan’ın sesini... Acaba kaç konser verdiler? Hangi otelde kaldılar? Müzemizi ziyaret edip Hacı Şükrü tandır kebabı yediler mi?

Altıncı reklam T. C. Ziraat Bankası ile ilgili... Artık tarih olan ikramiye dağıtımını duyuruluyor. “Vadesiz Tasarruf Hesaplarına “1950 yılı ikramiyeleri” olarak İstanbul ve Ankara’da “8 Ev” ve “Ayrıca 200.000 Liralık Para İkramiyeleri” dağıtılacak. Tam sekiz çekiliş yapılıyor. Her 150 lira için bir kura numarası veriliyor. (Emlak Kredi Bankası’nın ev ikramiyelerinden biri, sınıf arkadaşım Halit Kurşun’un babasına çıkmıştı. Ancak parayı süre dolmadan çektiği için banka evi vermemişti.) Neyse, bu reklam sayesinde yılın 1950 olduğunu öğrendik!

Son reklam beni de şaşırttı doğrusu... O yıllarda Konya’da “Şehir Lokali” varmış! Neredeydi acaba? Kim işletiyordu? Daha sonraki yıllarda olsaydı ya Eyüp Mutlutürk derdim ya da Kelleci Celal (Celal Mercan)... Adres filan olmadığına göre bilinen bir yer olmalı. Efendim, burada da aynı kelimeyle karışlıyoruz. Demek ki o zamanki reklam dilinin vazgeçilmezlerindenmiş: “Konya’nın yegâne eğlence yeri...” Uzun uzun anlatmayalım, satır başlarıyla yetinelim. Üç fotoğrafın ortasındaki büyük, sağ ve solundakiler küçük... Ortadaki fotoğrafın altında, “Türkiyenin kıymetli okuyucularından Nermin Çağlar” yazıyor. Solundaki ise “Meşhur okuyucu Hicran Domaç”, sağındaki ise “Kemanî Hasan Ney” Alttaki yazı da ise biraz farklı bir sanatçının adı var: “Tanınmış rakkase Semiha Bülbülyay” Eski kulağı kesikler “rakkase”nin ne olduğunu bilirler. Müdüriyet diyor ki, “Ailelere Müjde, Her pazar gündüz içkisiz aile matinesi 15 den 18 ze kadar” Aynen böyle, “18 ze kadar” demek Konya o zamanlar böyleymiş.

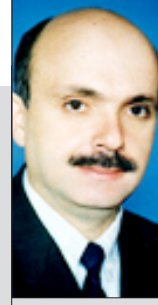
Bir iki not daha: “İstanbul’dan bir çok fedakârlıkla getirilen Büyük Saz Topluluğu” ve “Saat 19.30 da Üstad Cümbüş Fehmi Şen, Keman, Darbuka, Klarnet / Fasil, Varyete, Solo” Yani bu program her akşam var, benim 50 bin nüfuslu Konya’mda...

Evet, “57 yıl önceki Konya’dan reklamları izlediniz.” diyerek yazımızı bitirmek istiyoruz. Şarkıdaki gibi “Kimler geldi, kimler geçti” demeyeceğim, “Neler gelmiş, neler geçmiş” diyeceğim.

Bazılarınız soracaksınız, “Hocam, bunları hatırlasak ne olur, hatırlamasak ne olur? Unutmak daha faydalı değil mi?” O sizin bileceğiniz iş. Ancak, yarın, “Anah len, ilin gavuru gelmiş de Gonya’mızın dününü yazmış len valla” demeyecekseniz bir şey demem.

Not: Bu gazetemizin reklam sayfasını, *Vatan* (İstanbul) gazetelerinin 12 Ocak 1949 tarihli sayısıyla karşılaştıracaktık. Baktık yazı uzayacak *Yeni Konya* ile yetindik. Ama o gazeteden bir yazının başlıklarını da almadan edemedik. Yazıyı geçen yıl kaybettiğimiz dostumuz, oyun yazarı Recep Bilginer yazmış. “Şehirden Röportaj: Bulgaristan’a okka ile satılan tarihî vesikalar / Keskakağı yapılarak üzere satılan bu vesikaların bilâhare, ancak bir kısmı geri alınabildi.”

Biz tarihini “okka ile satan millet”iz; hafızamızı silmişsek çok mu? Yani atalarımızın izinden gitmeyelim mi? Bilmem ne demek istediğimizi anlatabildik mi?

BİLİM VE SANAT GÜNEŞİ BEYŞEHİRDE I. ULUSLAR ARASI BEYŞEHİR SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

Son yıllarda Konya'nın ilçelerinde de üniversitemiz öğretim üyelerinin öncülüğünde yerel yönetimlerle işbirliği yapılarak bilimsel toplantılar düzenlenip, sonuçları kitap olarak yayımlanmaktadır. Çumra Belediyesi, Karapınar Belediyesi, Bozkır Derneği ilçeleri ile ilgili bilgi şölenleri düzenlediler. Beyşehir Bilgi Şöleni ise üniversitemize bağlı Beyşehir Meslek Yüksek Okulu (BMYO) tarafından düzenlenmiş ve yayımlanmıştır. Bilgi Şöleninin düzenlenip, yayımlanmasında o zamanki okul müdürü arkadaşımız Yrd. Doç. Dr. Caner ARABACI'nın katkıları büyük olmuştur.

Beyşehir ve gölün havzası yüzyıllar boyu önemli uygarlıklara beşiklik yapmıştır. 13. yüzyılın sonlarında Beyşehir'i yeniden kuran Eşrefoğulları Beyleri ne denli kültür ve sanata değer verdiklerini Eşrefoğlu Camii ve diğer eserleri ile ortaya koydular. Hazırladığımız kültür varlıkları envanteri çalışmasında her köyün farklı güzellikte eserlerle donatıldığını gördük. Eşrefoğulları ve Beyşehir'in üzerine önemli çalışmalar yapılmıştır. İ. Hakkı KONYALI, Beyşehir Tarihi, Yaşar ERDEMİR, Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi, Ahmet ÇAYCI, Eşrefoğulları Eserleri (yayında), Akif ERDOĞRU, Beyşehir Sancağının 1584 tarihli Nüfus Sayımı, önemli çalışmalardır.

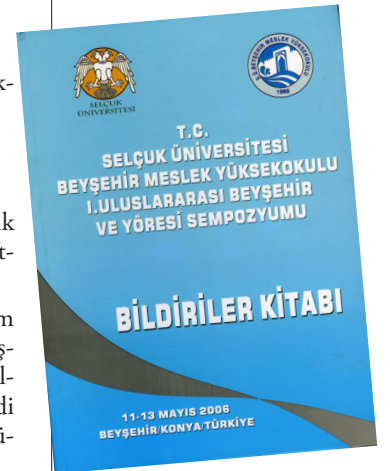
Sempozyum Bildirileri: Büyük boy olarak 785 sayfalık Bildiriler kitabı 82 bildiri ve 13 özeti kapsıyor. Bütünüyle Beyşehir üzerine hazırlanan bildirilerin konularını şöyle gruplandırabiliriz:

1. **Tarihi:** Salnameler, Ferit Paşa'nın sulama Projesi, Şehitler-Gaziler, teknoloji tarihi (Değirmenler) gibi konular.
2. **Coğrafya:** Göl, Balıkçılık, Ormanlar-Milli Parklar, Kuruca Ova, Derbucak Mağaraları.
3. **Ekonomi:** Kalkınma, Turizm, Ekoturizm, Alternatif Turizm ve Tanıtım.
4. **Sanat Tarihi ve Arkeoloji:** Yüzey araştırmaları, Kubad Abad Kazıları, Eski Evler.
5. **Eğitim:** Eğitim-Öğretim, Gedikli Köyü.
6. **Biyoloji:** Göl ve Çevresinin flora ve faunası.
7. **Edebiyat-Halkbilimi:** Yemek Kültürü, Halk İnançları (Huğlu Tüfekleri), Kadın Kıyafetleri.

Üniversite ve Yerel Kalkınma:

Üniversitenin temel görevlerinden biriside toplum kalkınmasına öncülük etmektir. Selçuk Üniversitesi BMYO, bu sempozyumla bu alana önemli bir katkı sağlamış ve Beyşehir'in sorunları bütüncül bir yaklaşımla kitaplaştırılmıştır.

Caner ARABACI sempozyum hikayesini anlatıyor. "100'den fazla öğretim üyesi ve bürokrati karşılamak, ağırlamak, sonrasında bildirilerini almak için peşlerinden koşmak çok zor oldu. En zoru da bildiri kitabını basacak kaynak bulmak". Arkadaşımız doğduğu güzel Beyşehir'e-Yeşiladağ'a vefa borcunu ödedi sempozyum kitabını bastırıldı. Üniversitemiz yöneticilerinin BMYO yeni müdürü Prof. Dr. H. Kürşat GÜLEŞ'in de katkıları ve desteğini unutmamak gerek.

Kâmil UĞURLU

MEHMET ARDOS ADINDA BİR EFSANE

Kendisiyle dalga geçme, geçebilme yiğitliğini herkes gösteremez. Frenkler buna “hümor” derler. Bizde Karadenizliler için böyle bir hal-den, kendileriyle dalga geçilmesinden rahatsız olmadıklarından söz ederler.

Ama Mehmet Hoca'nın durumu tamamen bunların dışındadır. O başlıbaşına, özellikle bu konuda bir fenomendi.

Bazı beyni büyük insanlar pek bir salla pati olurlar. Perişan bir durum sergilerler. Etrafa boşverirler ve her şeyle dalga geçerler. En çok da kendileriyle dalga geçerler. Dâhilerin perişan hallerini böyle izah ederler. Çevrede hiçbir şey olması gereken şekilde değildir. Birtakım kuş beyinli beceriksizler dünyayı yönetmekte, akli erenler ise gölgede fitne büyütme-ktedirler. Birileri çıkıp siyaha beyaz demekte, arkasındaki güruh da “eyval-lah” demektedir. Adam, karşısına aldığı kişiye sövmekte, ana-avrat düz gitmekte, sövülen kişi ise onu alkışlamakta, ona övgüler düzmektedir.

Bunu gören “akli eren” ise, bütün bu olanlara bakıp-bakıp, ipin ucunu koyvermektedir. Dünyaya, dünyanın bu tuhaflıklarına bakmakta, saçını-başını yolmakta, sonra da bırakivermekte, boşvermektedir.

Dâhilerin az-biraz kaçık olmasının sebebi budur, derler.

Mehmet Ardos da böyleydi. Hanımlarımız kuzendi ve biz “yarı-bacanak” tık. Onu en yakından tanıyanlardandım.

Bir lise coğrafya hocası olarak başlayan serüveni, Fransa'da tamamlanan bir doktora ile devam etmiş ve onu genç yaşta coğrafya fakültesinde, İstanbul Üniversitesinde profesör koltuğuna oturtmuştu.

İnanılmayacak kadar kalenderdi. Tevatür tevazu sahibiydi. Erzincan'ın Eğin kasabası menşeliydi. Yani kökten gelen bir zekânın sahibiydi. Tevatür şaka yapar, şaka kaldırırdı. Çok zekiydi ve iyi bir hocaydı.

Onu herkesten ayıran özelliklerini başında “çok içmesi” geliyordu. İnce, dal gibi bir adamdı. Yakışıklı sayılırdı. Hanımı güzel bir kadındı ve güzel bir aileden geldiği için devamlı huzur telkin eden bir kişiydi. Hizmet ehliydi ve kocasını çevresinde yücelten bir kültür düzeyindeydi.

İki çocuğu vardı. Onlara coğrafyadan adlar koydu. Oğlan “volkan” gibiydi, heyecanlı ve coşkun.. Volkan oldu. Kız “pınar” gibi akıcı, berrak, serindi, Pınar oldu. Yani onu rahatsız edecek ve komplekse sürükleyecek negatif bir durumu yoktu çevresinde.

Ama o, sabahtan itibaren bütün iradesini içkiye devrediyor, onun emir-komutasına giriyor, geceyi böylece buluyordu.

Alkol onun için daima ilk değer verilen oldu.

Bu kadar zeki bir insanın, bu kadar rahat, çevresinde sevilen, popüler,

güzel konuşan, espri yapma yeteneği olan böyle bir insanın bu davranışına yani alkolle olan ülfetine kimse bir isim koyamadı hayatı boyunca.

Bakırköy'de merkeze yakın bir yerde oturuyordu. Ve hayatı şakaydı.

Kayınpederi Aysan da onun kadar hoş bir insandı.

Bir araya geldiklerinde mizah edebiyatın alayık şakalaşmalar dönerdi ortalıkta.

Hemen bir kaçamak yapar, hanımından, evde olmayan bir şey talep eder, "evde yok" cevabını alınca "ben hemen alırım" mazeretiyle sıvışır. Daha sonra Semra onu, yakınlarda bir yerden, çoğu zaman bir meyhaneden toplar gelirdi.

Yine bir ikindi üstü böyle bir kaçamak yaptı ve yolunu buldu, evden çıktı.

Avanesi her zaman hazır ve nâzırdı. İlçenin kaymakamı, hâkimi, savcısı, sanatçısı onu bekler olurdu. Hemen onlara katıldı ve yol kıyısında bir yere, arkalıksız sandalyelere çöktüler ve hak-leblebi, kismetlerini çekmeye başladılar.

Bundan sonrasını kendisi anlatıyor:

"Bizi bu durumda gören, orta yaşın üstünde, iki emekli beyefendi kendi aralarında konuşuyorlardı. Biri diyordu ki: "Birader şunlara bak. Daha ikindiden başlamışlar çekmeye. Üstelik temiz yüzlü, efendiden görünen insanlar."

Biraz daha yaklaştılar ve selam verip karşımızda durdular. Belli ki bizi sorguya çekecekler. Biri sordu:

"Afedersiniz, siz ne iş yapıyorsunuz?"

Kaymakam cevapladı soruyu:

"Ben kaymakamım. Bu bey Bakırköy savcısı, bu hükümet doktoru, bu bey profesör, bu da meşhur ressam falan..."

Adam başını salladı, hafifçe gülümsedi ve yanındaki arkadaşına, bizim de duyabileceğimiz şekilde durumu açıkladı:

"Akıl hastanesi buraya yakın ya... Hastaları böyle ikindileri bazen gevşek tutuyorlar, onlarda böyle yol üstüne tezgah açıyorlar. Allah selâmetliklerini versin, şifalar versin..."

Bunu anlattıktan sonra önce kendisi güler, sonra sizin gülüşünüzü ölçer, yeterli bulmazsa arkasından bir espri daha patlatır.

Bilim tarafı da iyiydi. Arkadaşları arasında sevilir, kıskanılırdı. Birçok bilimsel ve telif eseri vardı. Coğrafya lügatını yazanların başındaydı.

Kayınpederi, sevgili kayınpederi onun gözünde "ot" idi. Öyle ya... İçmez, tütün kullanmaz, bir zattı. Ne rakının ne şarabın, hatta biranın tadını bilmeyene canlı mı denir. O, olsa olsa "ot" tur. Öyle derdi, ardından da gülerdi.

* * *

Hanımı ile Karaman'daki öğretmenliği sırasında tanışmışlar ve evlenmişlerdi. Semra onun öğrencisiydi, sonra hanımı oldu. Pek güzel günler geçirdiler. Paris'e birlikte gittiler, birlikte güldüler, sıkıntılara birlikte katıldılar.

Mehmet'in anası yarım felçli bir insandı ve tekerlekli sandalyede ya-

şuyordu. Güngörmüş, Osmanlı tipi bir hanımdı. Bilgili, görgüliydi. Böyle hanımları tatmin etmek, hizmette onları memnun etmek zordur. Semra yıllarca ona hizmet etti.

Fatma hanım öte tarafa göçünce Semra rahat edeceğini sandı. Ama olmadı. Mehmet Ardos, segili kocası bu defa onu saçlarından eve bağladı.

Ama ne bağlayış.

Hanımı her an, her dakika yanında olmalı ve uyuyuncaya kadar neredeyse elini tutmalıydı. Yemek yapmak için ayrılması Ardos'a gurbet gibi geliyordu. Pazar alış-verişi ise sanki hasret ayrılığıydı. Telefonda konuşurken biraz uzasa konuşması, hemen bağırıyordu arkasından:

“Çabuk gel, nerdesin?”

* * *

Hastalığı uzun sürdü. Fakat karısı, inanılmaz, izah edilemez bir tarzda ona hizmet etti, servis verdi. Usanmadı.

Alzheimer ve Parkinson birlikte çaldılar kapıyı ve Ardos onları ölünceye dek konuk etti evde. O, onlarla misafir odasında, iki aziz konuk gibi sohbet edip eğlenirken, Semra onlara hizmet verdi.

Yemeği ağzına verdi. Çiğnemeyi unuttuğundan, ezilmiş lokmaları boğazından aşağıya neredeyse parmaklarıyla yolladı. Çişini o kontrol edemedi, hanımı yardım etti. Onu daima temiz tuttu.

Volkan ve Pınar, eşleriyle hep annelerinin yanlarında oldular ve ona yardım ettiler. Onların da günleri gecelerine karıştı.

* * *

Kayınpederi, o ele-avuca sığmaz hoş adam, bir avuç kalınca hastaneye kaldırdılar. İkisi de ayrı hastanelerde kalıyordular ve Semra her ikisine de bakmaya mecburdu. İkisi de velinimeti idi onun; kocası ve babası. Birini diğerine tercih etmedi ve koştı.

Önce baba el salladı. Önce o göçtü öte tarafa.

Onun ağıdı bitmeden Ardos yorgunluğunu beyan ile izin istedi ve o da mendil salladı. Eş-dost bir oldular ve ona hârika bir vedâ merasimi hazırladılar.

Sofrada her şey vardı, hatta kuş sütü bile. Bir tek şey eksikti: Aslan sütü.

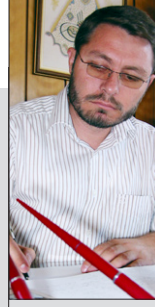
Kalabalık ona hakkını helâl etti.

* * *

Ardos, arkasında birçok hoş hâtıra bırakarak bu dünyaya el salladı. O, mutlak sessizlik içinde ve huzur dolu olduğuna inandığımız bir âlemde şimdi dinleniyor.

Ama Semra gelin sıradaki meseleyle meşgul hâlâ.

Şimdi, dünya güzeli annesi Fadime gelin, Madrabazların, Çolakların şimdi seksen yaşını aşkın nazlı kızı Fadim gelin Semra'nın himmetine ihtiyaç duyaraktan onun odalara giriş çıkışını izliyor, gülen ve fazla farkında olmayan gözlerle.

FETİH-HANLIK

Fetih-han kelimesi üç manada kullanılır; Fetih suresini okuyan, fetih-nameyi okuyan ve cömert kişilerin vakıflarda veyahut imarethanelerde açtığı sofradır. “Fetih” kelimesi Arapçadır ve açmak anlamındadır. “Han” kelimesi de Farsçadır ve “okuyan” anlamındadır. Kelimenin yazılışı **فتره** şeklindedir. Bu kelime “havan” şeklinde yazılır “han” diye okunur. Arada okunmayan vav, vav-ı ma’dule vardır. Kelimenin diğer anlamı da “sofra”dır. Kaynaklarda sofraya açan kişi anlamında; vakıf görevlileri arasında pek rastlanılmamaktadır. Böyle daimi bir görev tespit edilememiştir. Silahtar Mehmet Efendi Tarihi’nde fetih-han; Enderun Mektebinin geleneğidir. Her sabah namazından sonra Fetih suresi fetih-han tarafından okunur ve arkasından yemek yenilirdi. Fetih-han kelimesi; vakıf görevli ve ünvanları, hurufat defterleri, şer’i siciller, ahkam defterleri, evkaf ve muhasebe defterlerinde zaman zaman yer alır. Fetih-han tabirinin bu belgede yani Sultan Selim imarethanesinde geçmesi sofraya açan anlamına geldiğini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca Fetih-hanlıkla beraber kase-keş (kase çeken) sözünün de kullanılması sofraya ile alakalı olduğunu teyit etmektedir. Burada yeni bir iddia ortaya atmıyoruz fakat konuyu ilim aleminin dikkatine sunuyoruz. Konya’da bulunan Sephavan Mahallesinin de yedi okuyanın yanında acaba yedi sofraya açan anlamını da içeriyor mu şeklinde bir soruyu akla getirmektedir. Belge Koyunoğlu Kütüphanesi 14162 numarada kayıtlıdır. 1848 yılında Sultan 1. Abdülmecit Han’ın vermiş olduğu bir berattır. Bu belgede yukarıdaki konuların dışında araştırmaya değer bir çok konu daha mevcuttur. Sizleri belgeyle baş başa bırakıyorum.

“Harameyn-i Muhteremeyne tâbi’ evkâftan Medine-i Konya’da vâki’ merhum ve mağfûrunleh Sultan Selim Han tâbe serâhü evkâf-ı şerifinden olmak üzere yevmî beş akçe vazife ve senede bir müd hınta ile Hazreti Mevlânâ kuddise sırruhu’l-âlâ âsitânesinde fetih-han ve yevmî bir akçe ile kase-keş-i imaret ve yine Kasaba-i Sultaniye’de vâki’ vakf-ı müşârun ileyhten olmak üzere yevmî beş akçe vazife ve senede beş keyl hınta ile Medine-i mezbûrede kale kapusu haricinde merhum Konevi

Şeyh Sadreddin türbe-i şerifesi civarında sadat-ı kiram ve meşayih-ı izamdan merhum Ebu'l-leyis İmam-ı Bağavi türbesinde türbedar ve abkeş cihatleri mutasarrıfları Seyyit Yakup ve Seyyit İbrahim ve Seyyit Hüseyin evladı Seyyit Mehmet Emin halifelerden merkûm Seyyit İbrahim Halîfe'nin vefatı vukuuyla mahlûlünden hissesi sağır oğulları işbu rafi'an tevki'i refü's-şân-ı hakânî Seyyit Osman ve Seyyit Mehmet Hatip zide rüşdhümaya baliğler olup bi'n-nefs eday-ı hizmete iktidarları oluncaya değin cihat-ı mezbûre hizmetleri ammileri mûmâ ileyhimâ Seyyit Yakup ve Seyyit Hüseyin taraflarından bi'n-niyabe eda olunmak şartıyla tevcih ve yedlerine berât-ı şerifim i'tası hususu Medine-i mezbûre nâibi Osman Bazari-zade de Mevlânâ es-Seyyit Mehmet Mahir zîde ilmühü ve evkâf müdürü ve meclisi taraflarından ba'îlam ve ariza ve mazbata inha olunmuş olduğundan ber müceb-i inhâ sülüs hisse cihât-ı mezbûre babaları müteveffây-ı merkûmun mahlûlünden mûmâ ileyhimaya ammileri taraflarından bi'n-niyabe eday-ı hizmet olunmak şartıyla tevcih ve yedlerine berât-ı şerifim i'ta olunmak babında ešham-ı rical-i devlet-i aliyyemden halen evkâf-ı hümayunum nazırı iftihârul-eâlî ve'l-e'âzîm Ali Şefik Bey dâme ulüvvühü tarafından i'lam kılınmış olmakla mücebince tevcih olunmak fermânım olmağın haklarında mezîd-i inayet-i pâdişâhanem zuhura gelip bin iki yüz altmış beş senesi şevvalül-mükerreminin yirmi beşinci günü târîhiyle bu berât-ı hümayunumu verdim ve buyurdum ki mûmâ ileyhimâ Seyyit Osman ve Seyyit Mehmet Hatip zide rüşdhüma baba müteveffâ merkûmun mahlûlünden sülüs hisse cihat-ı mezbûreye şart-ı mezbûr üzere mutasarrıflar olup tayin olunan cem'an yevmî üç ve sülûsan akçe vazîfe ve senevi iki müd hıntaların evkâf-ı müşarun ileyh mahsulünden vakıfan olanlar yedinden abz eyleye şöyle bileler 'alâmet-i şerîfeme itimat kılalar tahriren fi'l-yevmî's-sabi'a aşar min şehri-zî'l-kade sene hams ve sittin ve mieteyn ve elf.1265 (1848)"

Afzimin Giryesi

Öğretmen ve Öğrenci

Hoca öğretmen oldu, talebe öğrenci
Öğrenci de öğretmen de sondan birinci

Ahmet Sevgi

Abdülmecit Han bin
Mahmut Han el-
Muzafferu Dâimen

Handwritten text in Ottoman Turkish script, including a large circular diagram at the top left and a signature at the bottom left. The text is written in red and black ink on aged paper.

قلم خوان
او قومان
عظمتی
و شرفی
3
170

14162

SELÇUKİLER DEVRİNDE KONYA DARÜŞŞİFASI¹

Hamdizade Abdülkadir Efendi'ye İthaf

Selçuk Türklerinin derin bir yurt aşkıyla sevdikleri Anadolu şehirlerindeki ilim müessesatı (*kurumları*) yanında darüşşifa (*sağlık yurdu*), maristan (*bastane*), darüsihha (*bastane*) gibi unvanlarla açtıkları umumi hastaneleri ve bunlardan haklarında tetkikatta bulduklarımın isimlerini bir bir gösteren *Babalık*'ın 10 ve 13 Kanunuevvel 923 nüshalarında münteşir “Konya’da Darüşşifa”, “Aksaray’da Darüşşifa” serlevhalı (*başlıklı*) iki etüdümün muhit-i tıbbi (*tıp çevrelerince*) ve tarihimizde en ufak bir aks-i cevabiye (*karşılık*) uyandıramadığına çok müteessifim (*üzgünüm*)...

Bu, memleketimiz münevveratından (*aydınlarından*) millî tarihimize ait şe'nleri (*işleri*) tetkik ve tamik (*derin şekilde araştırma*) fikrinin henüz iptidai şekline delaleti cehtiyle (*çabasıyla*) acıklıdır.

Mamafih bu derin lakaydi önünde bedbinliğe ve yese düşmeyerek insaniyet ve medeniyetimizin ulvi hadiselerini neşretmek yine zevkli ve eğlencelidir.

*

Selçukiler, Anadolu'nun her şehrinden ziyade Konya'yı sevmişlerdi. Zira bıraktıkları ve dünkü neslin lakaydisine rağmen yıkılmaktan, tahripten kurtulan birçok kıymetli abideler, Konya toprakları üzerindedir.

Güzel olmasına, temizliğine dikkat ve gayret sarf ettikleri payitahtlarının hastanesi var mı idi, varsa nerede idi?

Konya'ya dair yazılan arkeolojik asardan okuyabildiklerimde böyle bir kayda tesadüf etmedim.

Yalnız *Babalık*'ta intişar eden yazımın sonlarına doğru Şadi Bey Darüşşifası olmak üzere tarif edilen mahallenin ismini “sakahane” değil “şifahane” olmalıdır diye -evkaf (*vakıflar*) müdürü beyin tekzibine (*yalanlamasına*) rağmen- ısrar etmiştim. Karamanoğulları'na ait olduğu söylenen bimarhane (*bastane, tımarhane*) için Abdülkadir Efendi Hazretleri henüz bir şey yazmadılar.

Anadolu Türk tarihini bir küll (*bütün*) hâlinde tetkik için en kıymetli ve eski eserleri dikkatle okumuş, istinsah etmiş (*bakarak aynısını yazmış*) bir gencin malumatından ettiğim istifadeyi karilerimize arz edeceğim.

1) Feridun Nafiz, “Selçukiler Devrinde Konya Darüşşifası”, *Millî Mecmua*, nr. 14, 15 Mayıs 1340, s. 222-223.

Ümit ederim ki bu defa Konya'dan ve Aksaray'dan cevapsız bırakılmam.

Selçukiler vukuatını yedinci asr-ı hicrinin ilk rubuuna (*çeyreğine*) kadar temadi ettiren (*devam ettiren*) *Tezkire-i Aksarayı* isimdeki Farisi Selçuk Tarihi “ümeradan bir zat, Muinüddin Pervanebeyoğlu ile muharebe etti; Pervanezade Konya darüşşifasında tahassun eyledi (*sığındı*).” diyor. Bizce şu vakanın bir ehemmiyeti yoktur. Yalnız öğrendiğimiz şey Selçukiler Devrinde tahassun edilecek derecede kale gibi metin bir darüşşifanın Konya'da mevcut olmasıdır.

Selçukiler, yol üzerinde kervansarayları kaleler derecesinde metanet ve rasaneti (*sağlamlık, dayanıklılık*) haiz bir şekilde yaptıklarına nazaran bimarhaneleri de çok sağlam imiş...

Bu darüşşifa nerede idi? Bazı ihtimalat (*ibtimaller*) ile yerini tayin kabil olacak...

Çok temenni ederim ki bulunacak bir vesika bu defa da nokta-i nazarımı teyit mahiyetinde olsun.

Bimarhane zannediyorum ki İnce Minare ile Karatay Medresesi arasında idi. Hatta Karamanoğulları zamanındaki “Şadi Bey Darüşşifaası” içerisinde kanlı harpler ve mübarezelerle (*çatışmalarla*) harap olup yıkılan eski bimarhane arsası üzerinde inşa edildi.

Şadi Bey Vakfyesi bu nokta-i nazardan da tetkik edilmelidir. Ahali çok defa veli (!) zannettikleri deliler yurdunu unutmadı. “Şifahane” mahallesi noktalarını gaip ederek “sakahane” kelimesi hâlinde resmî kayda geçti. Fakat müteakip nesiller oraya “bimarhane yeri” diye eski ismini muhafaza ettiler.

Ben bunu İstanbul'daki ihtiyar tüccarlardan sorup öğrendim. İstiyorum ki Konya'daki Türk Ocağı, Konya'daki şuurlu ve nurlu gençleri bu mahal ve bu mahalle hakkında ciddi tahkikatta bulunarak Türk tıbbına yardım etsinler. Çünkü bu hastane bir doktoru olduğu kadar her Türk'ü de alakadar eder...

Bimarhaneyi hangi zat ve ne zaman yaptırdı, vakfyesi nerede, ne kadar hasta istiap ederdi (*içine alırdı*); etibbası (*doktorları*), kehhali (*göz doktoru*) ve cerrahı, eczacıları kaç tane idi?

Merkez hastanesinin sertababetinde (*başbekimliğinde*) hangi zevat (*kişiler*) bulundu?.. Tedai-i efkârın (*düşüncelerin hatırası*) muhayyilenize davet edeceği birçok suallerin bir tek cevabı var: zulmet ve meçhuliyet!..

Ölümden sonra beşer maden ve gaz hâlinde inkılap ederken birçok hatıraları da beraberce kayboluyor... Acaba fikirler hangi şekilde bulunuyor bilen var mı?

İklaplar (*tersine çevrilmeler*), fırtınalar mermer taşlardaki yazı ve hakkları (*oymaları*), heykelleri, binalardaki çini, renk ve çizgiyi o kadar tahrip ediyor ki mamur bir şehir veya kıta bir çöl gibi ruhsuz, harabeler gibi kasvetengizdir (*iç sıkıntısı verir*).

Bazen bu cins hastaların dimağları ve cümle-i asabiyeleri (*sinir sistemi*) haricî bir tesire uğramamıştır. Fakat bütün hücreleri artık melekât-ı

akılının (*akıllı kimselerin melekeleri*) makarrı (*durulacak yeri*) değildir. Hücerat-ı dimağıye (*dimağ hücreleri*) yıkılmış, bozulmuş binalar, taşlar gibi karmakarışık ve ahenksiz, haraptır...

Yine ihtimal ile yazıyorum, darüşşifada hekimlik edenlerden birisi İnce Minare'nin arkasında çinilerle müzeyyen (*süslenmiş*) zarif cami içeresindeki türbede yatan "Beyhekim" idi.

Bu zatın aramgâh-ı uhreviyesinde (*mezarında*) asalet-i irsiye ve hazakat-ı tıbbiye (*üstat hekimlik*) okunuyor... Fakat hüviyeti ismi gibi namalum... Mevlevilik'in tarihini Farsça *Menakübü'l-Arifin* kitabıyla tedvin eden (*kitap hâline getiren*) Eflâki Dede, eserinin nihayetinde "Emir-i Tabip Hamd" diye bir zattan bahsediyor.

*

Emir kelimesini "bey" gibi asalet mukabili kabul edersek ismi meçhul hekim acaba bu zat mı?.. İhtimal. Eflâki Dede menakıbında (*menakıbelerinde*) "Şeyh Nurettin Bimaristanı" ismiyle bir zat tarif ediyor. Bu, Konya'ya gelmiş fakat Sultan Velet'i ziyaret etmemiş. Sultan Velet, o bimaristandan geliyor, tabibin hastaya gitmesi lazımdır diye Nurettin'in yanına gitmiş, zannedersen bu "Nurettin Bimaristanı" Selçuk hastanelerinin umumi müfettişi idi.

Selçuk Sarayı'nın ve Konya'nın namdar (*ünlü*) ve hazık (*işinin ehli*) iki hekimi var: Tabip Ekmelüddin ve Gazanfer. Hiç şüphesiz hastaneye devam ederlerdi.

Zira o zamanki bütün hekimler, hastanelerden neşet ederlerdi (*yetişirlerdi*).

Selçuk mimarlarının severek yaptıkları taş oymalar, kabartma çiçekler ve çini üzerindeki temiz ve asil renklerin ahengine bürünen duvarlar, beyzi kemerler, kubbelerle yükseldiğine kuvvetle ihtimal verdiğim -çünkü mevcut olanlar bana bu fikri ilham ediyor- uzuv ve ruhi hastalar yurdu, elbette güzel ve ilahî bir müessesese idi.

Şark'ın en yüksek bir sima-yı deha ve tıbbiyesi İbn-i Sina ve Hipokrat'ı aynı zevk ve dikkatle okuyan bimarhane hekimleri dört hiltın (*dem, safra, balgam, sevda*) fesadında görülen maraz-ı tezahüratı (*meydana gelen hastalığı*) hangi devalarla iyiletmeye uğraşırlardı?

En başta nebati ilaçlar ve emraz-ı akliye hastaları (*akıl hastaları*) için de "eftimon" isminde bir terkip vardı.

Ve belki Anadolu muhit-i zevk-i tasavvufiyesine (*tasavvuf zevkine sahip çevrelere*) "ney" ve "rübap (*saz*)", "kudüm (*Türk müziğine mahsus usul vurma aleti*)" ve şiiri bir ses ve yenilik getiren Mevlana'nın kutsi sazları, hasta koşullarının tavanları altında inlerdi. Belki bazı hastaları soğuk duşlarla tembih, manyakları ılık banyolarla teskin ederlerdi. Mazinin unutkan ve karanlık hatırasından ruhuma dökülen müphem (*belirsiz*), muzlim (*karanlık*) ihtisaslarla (*duygulanmalarla*) kalbim bunalıyor...

Mustarip beşere şifa ve sükun vadeden aziz hekim, sen neredesin ve ilacın hangisidir?..

HER ŞEYE RAĞMEN İSTANBUL BAŞKA -2-

- Geçen sayıdan devam -

İstanbul'da bulunduğumuz günlerde en çok sevinmeme sebep olan bir olayı size nakledeceğim:

Sultanahmet'te iş yeri olan yayıncı ve gazeteci yakın dostumuz Duran Kömürcü'yü, saygı değer kardeşim Talip Arışahin ile ziyarete gitmiştik. Sultanahmet Câmîinin batı kısmında, Cankurtaran ve Kadırga arasında kalan bir yerdeyiz. Duran Kömürcü'nün iş yerine girerken yine eski dostlarımızdan hattat Turan Sevgili ile karşılaştık. Ayak üstü sohbet ederken etrafi binâlardan kısmen temizlenmiş tarihî bir câmî gözüme ilişti. Yani şimdilik câmînin kible tarafını temizleyebilmişler. Hayretle ve sevinçle câmînin ismini sordum. Orada bulunanlar Küçük Ayasofya Câmîi dediler. Bu câmidde kiliseden çevrilme olduğu için o ismi kullanmışlar. On altı sene İstanbul'da kaldım, bu semtte öncele-ri de geldim. Bu câmîyi hiç fark etmemişim. Yabancılar ellerinde haritalarla sokaklarımızda dolaşırken hayret ederiz. Bunlar da haritasız hiçbir iş yapamıyorlar diye. Ne yaparsınlar ki tarihî eserlerimizi köhne binâların arasında ancak harita ile bulunabilecek hale getirmişiz de onun için.

Sultanahmet, Süleymaniye ve Şehzadebaşı ve benzeri câmîlerin bulunduğu bir yerde Küçük Ayasofya gibi eserler fark edilmez diye düşünebilirsiniz. İsterseniz bu durumu benim gözü kapallığıma verin. Ve başkalarını suçlu duruma düşmekten kurtarın. Câmînin etrafındaki zevksiz ve uyumsuz binâlar yıkılınca câmî kendisini göstermiş. Ne tarihî eserlerimiz var aynı cesur elleri ve kavi yürekleri bekleyen. Bu câmîyi hürriyetine kavuşturan, câmîye çevrilirken büyük insan Mimar Sinan'ın ellerinin de değdiği kubbesini binâların esaretinden kurtaran zihniyeti içtenlikle tebrik ediyor ve o elleri takdirle öpüyorum. O anda ikinci ezanı okunuyordu. Câmînin önceki konumu olsaydı – mübalağa etmiyorum – bu ezan sesi nereden geliyor diye etrafımıza bakınacak ve o çevrede kubbe ve minare arayacaktık. Başkaları görevini yapmış, biz de görevimizi yapalım diyerek câmîye girdik ve ikinci namazını cemaatla kıldık. Çıkarken bakımlı ve yemyeşil câmînin bahçesinde bir tur attık. Bahçeyi çevreleyen dükkânlarda çeşitli el sanatlarının tarihî atmosfere ve manevî havaya uygun ürünlerini gördük. Ahmet Yesevî Vakfının merkezi de oradaymış ama ziyaret imkânımız olmadı. Sebep olanlara dua ederek câmiden ayrıldık.

İstanbul'da kaldığımız günlerde ikinci Cuma namazını Fâtih Câmîi'ne niyetlendik Sultanahmet Câmîi'nde kıldık. Sahil yolundan câmîye ulaştığımız zaman ezan okunuyordu. Marmara'nın serin sularında yankılanan ezan, duyan her insanı Cuma namazına davet ediyordu. Biz de bu davete uyarak câmînin avlusundan içeri girdik. Her taraf yerli yabancı, inanan inanmayan, Cuma namazı farz olan olmayan insanla doluydu. Nihayet câmînin içerisine girerek muhteşem mavi kubbenin altında yerimizi aldık ve namaz kılacak kadar bir yer bulabildik. Güzel sesli ve makam bilir müezzinlerin kubbe-ye çınlayıp gönüllere ulaşan tekbirlerinden ve salât-ü selâmlarından sonra güzel bir hutbe dinledik. İmamın namazın kutsiyetini gönüllere nakşeden tekbirleri ve okuyuşu, kulluğumuzun değerini ortaya koyan ve namazın mü'minin miracı olduğunu hatırlatan vakarlı duruşu, inanç penceresinin berraklığını görmemize ışık tutuyordu. Tertemiz halıların üzerinde imamın tekbirleriyle rukû ve secdeye varan gençlerin câmidde çoklukları dikkat çekiyor ve ümitsiz gönüllere su serpiyordu.

Câmiden çıkarken iç avluda Ramazana hazırlık cümlesinden satış ve teşhir yeri olarak hazırlandığı anlaşılan barakalar görülmüyordu. Aynı hazırlık Sultanahmet meydanında da yol boylarında görülmüyordu..

Vakit darlığı sebebiyle ulaşamadığımız Fâtih Câmîi'ne de bir fırsatını bulup yine de

gittik. Bu câmide şimdiye kadar getirilen tekbirlerle, salât-ü selâmlarla, dua ve niyazlarla ve secdelerle bütünleşir ve mahalline ulaşır ümidiyle iki rekat namaz kıldık. Sonra Fâtih Sultan Mehmet Han'ın ruhuna türbesinde fatihalar okuduk. Ey Fâtih, büyüklüğün ve ileri görüşlülüğün şu câminin etrafında bıraktığın boşluktan ve tahsis ettiğin avludan belli diye düşünerek yolumuza devam ettik.

Sultanahmet Câmii'nden hayranlıkla ve şükür dualarıyla ayrılarak hemen karşısındaki Ayasofya'ya gittik. Sultanahmet Câmii'ndeki Cuma namazı coşkuluğundan sonra Ayasofya'ya gitmek ve kubbeleri karartan hüznü görmek zor geldi ama başka çare olmadığı için yine de gittik. Ayasofya'nın iç yapısının erişilmez yüksekliğindeki Allah, Muhammet, Ebubekir, Ömer, Osman, Ali, Hasan, Hüseyin levhalarından gözümüzü ve gönlümüzü alamayarak muhteşem kubbenin altında rasgele dolaştık. Küskün ve kırgın Ayasofya'nın içine pencerelerden gelen ışınların yetersizliğinde önümüzü görmeye çalışırken kendimizi mihrabın önünde ve minberin yanında bulduk. Dört yüz seksen bir yıl cami olarak hizmet veren Ayasofya'da imamsız mihrap, hatipsiz minber, vaizsiz kürsü, ve hünkârsız mahfil bile ne kadar güzel ve anlamlı. Büyük insan Mimar Sinan'ın ellerinden çıktığı ve ruhundan süzülüp geldiği ne kadar belli. Bu mihrap ve minberi yapanlar, bir gün Ayasofya'nın başına gelecekleri düşünmüş ve ta o günlerden görmüş olacaklar ki, dokunmaya kıyamasınlar, sökülüp atmaya cesaret edemeyenler, kendi sanat güçleriyle ve güzellikleriyle varlıklarını sürdürsünler diye o kadar mükemmel yapmışlar. Mihrap imamsız, ana salon cemaatsız, levhalar duası, kubbeler tekbirsiz ve minâreler ezansız. Böyle bir mekâna câmi demektense müze demek galiba daha uygun. 1935 yılında Ayasofya'nın câmilikten müzeliğe geçişini görenler olduğu gibi, müzelikten câmiye geçişini görenler de elbette olacaktır.

Ayasofya'dan çıkarken sol taraftaki insicamlı kubbeler dikkatimi çekti. Oradaki görevliye bu kubbelerin kim veya kimlere ait olduğunu sordum.. Maksudımı anladı ki elime bir dosya tutuşturdu. Dosyanın içerisinde türbelere ait bilgi vardı. Broşürde gördüm ki bu türbeler: Sultan III. Murat, Sultan II. Selim, Sultan I. Mustafa, Sultan İbrahim ve şehzadelere aitmiş. Kapıları kilitli olduğu için içerlerine giremedik ama, ruhlarına birer fatiha göndermekten de kendimizi alamadık.

Ayasofya'nın halinin tesiri altında kalarak hemen yakınındaki Yerebatan Sarayına gittik. Eskiye göre daha genişletilmiş – belki daha da genişleyecek – ve her yerini gezme imkânı sağlanmış. Tabanındaki suda yüzen balıklar daha da büyümüşler. Bu gelişmelere göre ziyaretçisi de artmış. Bütün tarihî eserlere bu ilginin gösterilmesini ve hizmetin verilmesini hasretle bekliyoruz.

Bu yorgunluktan sonra bir çay içelim ve boğazın engin sularında sağa sola giden kayıkları ve vapurları seyredelim diye Saray Burnuna gittik. Bir de ne görelim: Sahilinde oltayla balık tutulan, bahçelerinde demli çaylar içilen güzelim Saray Burnu olmuş gemilerin veya deniz otobüslerinin kalktığı koca bir deniz iskelesi. Yapanlar hayrını görsün dedik ve zevksizliklerinden şüphe etmeyerek oradan ayrıldık.

Bu yazıyı kaleme almaktan maksudım, herkesin yapabileceği bir İstanbul gezisini size anlatmaktan ziyade, İstanbul'a olan hayranlığımı dile getirmektir. Gerçi her ikisi de kolay değil. İstanbul'u anlatsam da, İstanbul'a hayranlığımı dile getirmeye çalışsam da söz konusu olan İstanbul'dur. Dünyanın incisi, iki büyük kıtayı birbirine bağlayan köprü. Biz yine de İstanbul'u anlatmayı ehline ve güçlü kalemlere bırakalım. Benim yazdıklarımı da on altı yıl İstanbul'da yaşamış bir kimsenin eli kalem tutmaya başladıktan sonra İstanbul'u tekrar görünce duyduğu şaşkınlığın, heyecanın ve hayranlığın kâğıda dökülüşü olarak kabul edin.

